

مطالعه تاثیر فسفر بر گلدهی و برخی صفات رویشی گل آهار (*Zinnia sp*) در محیط حاوی ورمی

کمپوست

رحمانی فاطمه*، محمدی امیرعلی، مرادی حسین

گروه علوم باغبانی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری، ساری، ایران.

fatemehrahmani60@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۰۲، تاریخ بررسی مجدد: ۱۳۹۸/۰۳/۱۳، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۳۱

چکیده

گل آهار به علت داشتن طول دوره گل دهی طولانی و استفاده به صورت شاخه بریدنی و در فضای باز، از گیاهان زینتی پر کاربرد می باشد. در این پژوهش اثر محلول پاشی فسفر و بستر کشت ورمی کمپوست بر خصوصیات رویشی و گلدهی گل آهار در یک آزمایش گلخانه ای بررسی شد. تیمارها شامل فسفر در سه سطح (صفر، ۰/۵ و ۱ میلی گرم بر کیلوگرم) به صورت محلول پاشی و ورمی کمپوست در سه سطح (صفر، ۱۰ و ۲۰ درصد حجمی) بود که به صورت فاکتوریل بر پایه طرح کاملاً تصادفی و در سه تکرار به صورت گلدانی بر نشاها اجرا گردید. گیاهان در شرایط گلخانه به مدت دو ماه رشد کردند. سپس گیاهان از محل طوقه قطع و برگ و ساقه آنها جدا گردید. صفات اندازه گیری شده شامل وزن تر و خشک گیاه، میزان کلروفیل a و b، شاخص کلروفیل، طول ریشه، ساقه گل دهنده و قطر گل بوده است. نتایج نشان داد استفاده از فسفر و ورمی کمپوست با درصدهای بالاتر اثر گذاری معنی داری در تمامی صفات مورد بررسی نسبت به شاهد داشت. به طوریکه بیشترین قطر گل به میزان ۵/۵ سانتی متر و بیشترین طول شاخه گل دهنده ۳۲/۵ سانتی متر در تیمار ۱ میلی گرم بر کیلوگرم فسفر و سطح ۲۰ درصد ورمی کمپوست حاصل شد. همچنین مقدار کلروفیل a و b، وزن تر و خشک گیاه و شاخص کلروفیل در سطوح ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر ۰/۵ و ۱ میلی گرم بر کیلوگرم بیشترین مقدار مشاهده شد. به طور کلی نتایج نشان داد که استفاده از ورمی کمپوست در بستر کشت به همراه محلول پاشی فسفر موجب بهبود صفات رویشی و زایشی در گل آهار می گردد.

کلمات کلیدی: بستر کشت، قطر گل، عملکرد، کلروفیل، گلخانه

مقدمه

است. آهار از جمله گل های فصل تابستان است که به دلیل طول گلدهی طولانی از اواخر بهار تا اواسط پاییز و همچنین

گل آهار (*Zinnia sp*) یکی از گل های زینتی خانواده آستراسه (*Asteraceae*) با گل های رنگی و بومی مکزیک

گیاهی است که دارای نقش کاتالیزوری در واکنش‌های بیوشیمیایی در گیاهان می‌باشد. همچنین این عنصر جزء مهمی از DNA و بخش مهمی از واحد انرژی گیاهان (ATP) است که به رشد و بلوغ آنها کمک می‌کند (Ahmad et al. 2017).

در آزمایشی مشاهده شد اضافه کردن ورمی کمپوست به خاک باعث افزایش ریشه و ساقه و مساحت برگ در گل همیشه بهار شد (Atiyeh et al. 2004). در مطالعاتی نشان داده شده مصرف ورمی کمپوست باعث افزایش خصوصیات زایشی در سنبل آبی و گل بنفشه نسبت به شاهد گردید (Bachman et al. 2000). نتایج بررسی رسولی (۱۳۹۶) نشان داد که خصوصیات مورفولوژیک اندازه‌گیری شده تابع نوع ورمی کمپوست می‌باشد. همچنین عزیزی و همکاران (۱۳۸۷) گزارش کردند که استفاده از ورمی کمپوست در افزایش عملکرد کیفی بابونه نقش داشته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد ورمی کمپوست با افزایش ظرفیت نگهداری آب، تامین عناصر غذایی و تولید هورمون‌های گیاهی اثر مثبتی بر گیاهان زینتی داشته باشد. در پژوهشی، افزایش ۴۰ درصدی سطح برگ و وزن خشک گوجه فرنگی و بهبود شاخص رشدی، هنگام استفاده از ورمی کمپوست ۲۰ درصد حجمی گزارش شده است (Scott 1988). بررسی امجری و حمید پور (۱۳۹۴) نشان داد که بیشترین مقدار پارامترهای رویشی مربوط به تیمار ورمی کمپوست بود که اختلاف معنی داری نسبت به بقیه تیمارها و هم چنین تیمار شاهد داشت. در آزمایش انجام شده جهت افزایش عملکرد گیاه برازمل (*Perovskia*) مصرف همزمان کود های نیتروژن و فسفر باعث افزایش عملکرد در این گیاه شده است (جعفری ۱۳۹۴). نتایج بررسی نعمتی و همکاران (۱۳۹۳) حاکی از آن بود که کاربرد فسفر (از منبع سوپر فسفات تریپل) باعث افزایش عملکرد و اسانس در گیاه زوفا (*Hyssopus officinalis*) شده است. استفاده از محلول پاشی فسفر در سطح ۰/۰۵ میلی مولار باعث کاهش صفات

تحمل به خشکی و گرمای زیاد دارای ارزش بالایی در فضای سبز است. با توجه به اهمیت گل و گیاهان زینتی، مدیریت تغذیه‌ای گیاهان نقش مهمی در افزایش تولید و کیفیت گیاهان زینتی دارد (امجری و همکاران ۱۳۹۱). یکی از راهکارهای مهم برای رسیدن به حداکثر گلدهی در حداقل زمان و تولید گل‌های با کیفیت از مواد آلی و معدنی به‌عنوان بستر کاشت گیاهان زینتی می‌باشد (بابوردی و همکاران ۱۳۸۴). آهار جزو گیاهانی است که در فضای سبز کاربرد زیادی دارد و همه‌ساله قسمت اعظمی از فضای سبز به کاشت این گیاه اختصاص می‌یابد، این گیاه همچنین به عنوان گل شاخه بریدنی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد (اسماعیلی ۱۳۹۲). با گسترش شهرها و افزایش آلاینده‌های زیست محیطی، نقش گیاهان در فضاهای شهری هر روز افزایش می‌یابد. تولید کود از مواد آلی زائد به کمک گونه‌های خاصی از کرم‌های خاکی که به ورمی کمپوست یا کمپوست کرمی معروف است در کشورهای مختلف جهان با استقبال گسترده‌ای رو به رو شده است. کمپوست یکی از مهمترین مواد آلی بوده که به خاطر مزایای متعدد آن امروزه به شدت مورد توجه قرار گرفته است (Samartzidis et al 2005). کم بودن عملکرد و کیفیت نامطلوب گل‌ها و گیاهان زینتی دو مشکل عمده در کشور در مقایسه با سایر کشورها می‌باشد که می‌توان با مطلوب سازی شرایط تولید و همچنین استفاده از تنظیم کنند های رشد بر این مشکلات غلبه کرد (Hashem abadi et al 2000). از مهمترین فاکتورهای مؤثر بر کیفیت و طول عمرپس از برداشت این گیاه، تغذیه آن طی دوره پرورش است. فسفر با اهمیت ترین عنصر در رشد گیاه می‌باشد و پس از نیتروژن مهم ترین عنصر مورد نیاز برای تولید محصول است. این عنصر در همه فرایندهای بیوشیمیایی، واکنش‌های انتقال انرژی و انتقال ویژگی‌های ژنتیکی (انتقال پیام‌ها) نقش دارد (Kumar et al. 2009). فسفر عنصر کلیدی در ساختار

مطلوب در گیاه شمعدانی شد درحالی که کاهش سطح تا ۰/۱ میلی مولار باعث کاهش ارتفاع و بهبود سایر صفات کمی و کیفی در این گیاه شده است (میرکوهی، ۱۳۹۳).
باتوجه به کاربرد فراوان گل آهار در فضای سبز و از آنجا که بهره گیری از مواد آلی در کنار مواد شیمیایی می تواند بر رشد گیاه موثر باشد، این پژوهش با هدف بررسی اثر ورمی کمپوست و فسفر و اثر متقابل آن‌ها برکیفیت گلدهی و صفات رویشی مطلوب انجام می‌گیرد.

مواد و روش‌ها

آزمایش به صورت فاکتوریل بر پایه طرح کاملاً تصادفی با سه تکرار در گلخانه گروه علوم باغبانی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری در سال ۱۳۹۷ اجرا گردید. فاکتور اول شامل ورمی کمپوست با نسبت‌های (V1=0، V2=10 و V3=20 درصد حجمی) در ترکیب با خاک (جدول ۱) بوده و فاکتور دوم در این آزمایش محلول پاشی فسفر با غلظت (P1=0، P2=0/5 و P3=1 میلی‌گرم بر کیلوگرم) بوده است. پس از ضدعفونی نمودن بذرها در گلدان‌های (18x20 سانتی متر) حاوی ورمی کمپوست و خاک کاشته شدند و در محیط گلخانه نگهداری گردیدند (شکل ۱). تیمار فسفر با نسبت مشخص شده به بستر اضافه گردید و به فاصله هر پنج روز تکرار گردید. گلدان‌ها در میانگین دمای گلخانه 24 ± 4 درجه سانتی‌گراد و رطوبت نسبی 70 نگهداری شدند و زمان خشک بودن بستر آبیاری

انجام می‌گردید. جمع‌آوری و ثبت اطلاعات به صورت هفتگی انجام شد. این آزمایش در یک دوره سه ماهه با کاشتن بذر در گلدان آغاز و با اتمام گلدهی به پایان رسید. پس از اتمام آزمایش گیاهان از هر گلدان خارج شده و پس از شستشو به آزمایشگاه منتقل گردید. در آزمایشگاه ارتفاع گیاه، فاکتورهای رشدی گیاه مانند طول ریشه، وزن تر ریشه و اندام هوایی بررسی و برای اندازه‌گیری وزن خشک در آون قرار گرفت. قطر ساقه با کولیس و قطر گل با خط کش اندازه‌گیری شد. جهت اندازه‌گیری شاخص کلروفیل از دستگاه کلروفیل متر (SPAD 502 Plus) استفاده گردید.

برای تعیین غلظت مجموع کلروفیل a و b 0/5 گرم از ماده‌ی گیاهی با ازت مایع پودر کرده و 20 میلی‌لیتر استون 80 درصد به آن اضافه کرده و سپس نمونه‌ها توسط کاغذ صافی صاف شدند و حجم آن توسط استون به 50 میلی‌لیتر رسید. نمونه آماده شده را در سانتریوژ 6000 دور به مدت 10 دقیقه قرار داده و در ادامه محلول را از کاغذ صافی رد کرده و در اسپکتوفوتومتر با طول موج‌های 663 نانومتر (کلروفیل a) و 645 نانومتر (کلروفیل b) قرائت شد و در فرمول محاسبه شد (Lichtenthaler, 1987). بر اساس اعداد خوانده شده توسط دستگاه اسپکتوفوتومتر غلظت مجموع کلروفیل بر اساس میکروگرم بر وزن تر برگ بیان شد.

$$1) \text{chl}a = 12/25 \text{ A}663/2 - 2/79 \text{ A}646/8$$

$$2) \text{chl}b = 21/21 \text{ A}646/8 - 5/1 \text{ A}663/2$$

جدول ۱- خصوصیات بستر کشت مورد استفاده

Table 1. Characteristics of the cultivation medium

بافت خاک TEX.	کربن آلی O.C%	درصد ماده آلی O.M%	اسیدیته کل اشباع pH	هدایت الکتریکی $EC \times 10^{-3}$	درصد مواد خنی شونده T.N.V%	درصد ازت کل N%	فسفر قابل (p.p.m) جذب	پتاسیم قابل (p.p.m) جذب
شنی- لومی	۱۱/۵	۱۹/۸۳	۶/۷۸	۰/۶	۲۸/۵	۱/۱	۱۳	۵۶۰

شکل ۱- نحوه استقرار نشا گل آهار در گلدان (A) و گلدهی (B) در گلدان حاوی ورمی کمپوست قبل از اعمال تیمارهای فسفر
Fig 1. The method of cultivation and establishment of Zinnia plantlets in pots containing vermicopost (A) and flowering (B) before phosphorus treatments

نتایج

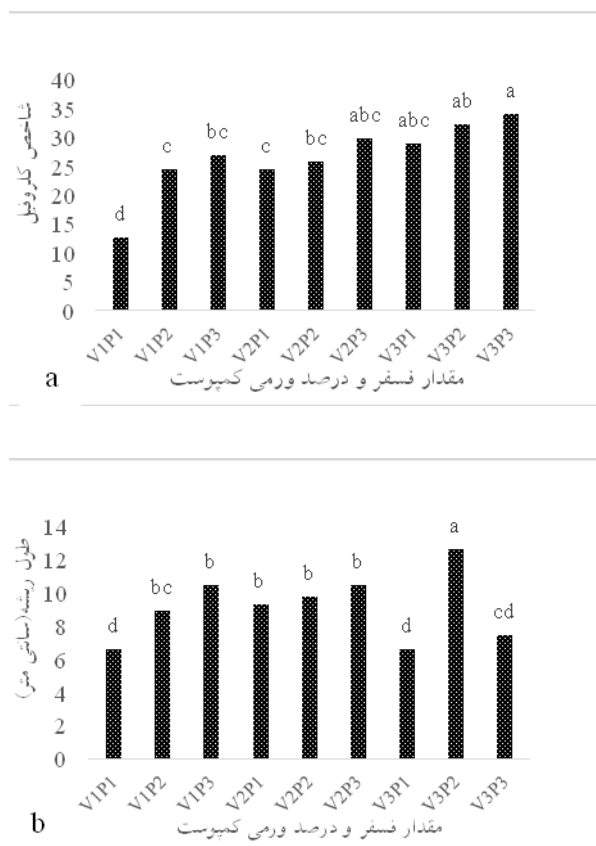
کیلوگرم فسفر به مقدار ۱۰/۱۶ سانتی متر بدست آمد که با سایر تیمارها اختلاف معنی داری داشت. همچنین کمترین ارتفاع گیاه در تیمار شاهد به مقدار ۴ سانتی متر مشاهده شد (شکل ۲-ا).

در صفت عرض برگ بستر حاوی ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر ۰/۵ و ۱ میلی گرم بر کیلوگرم تفاوت معنی داری با سایرین نشان داد. در بستر ورمی کمپوست ۲۰

نتایج نشان داد که بیشترین ارتفاع ساقه گل دهنده در بسترهای حاوی ورمی کمپوست ۱۰ درصد به همراه یک میلی گرم بر کیلوگرم فسفر به مقدار ۱۰/۴۳ میلی گرم بر کیلوگرم و همچنین ورمی کمپوست ۲۰ درصد با ۰/۵ میلی گرم بر کیلوگرم فسفر به مقدار ۱۰/۶۶ و یک میلی گرم بر

همچنین ورمی کمپوست ۱۰ درصد با فسفر یک میلی گرم بر کیلوگرم تفاوت معنی داری نداشت. کمترین مقدار شاخص کلروفیل در تیمار شاهد به میزان ۱۲/۷ حاصل شد (شکل ۳-ا).

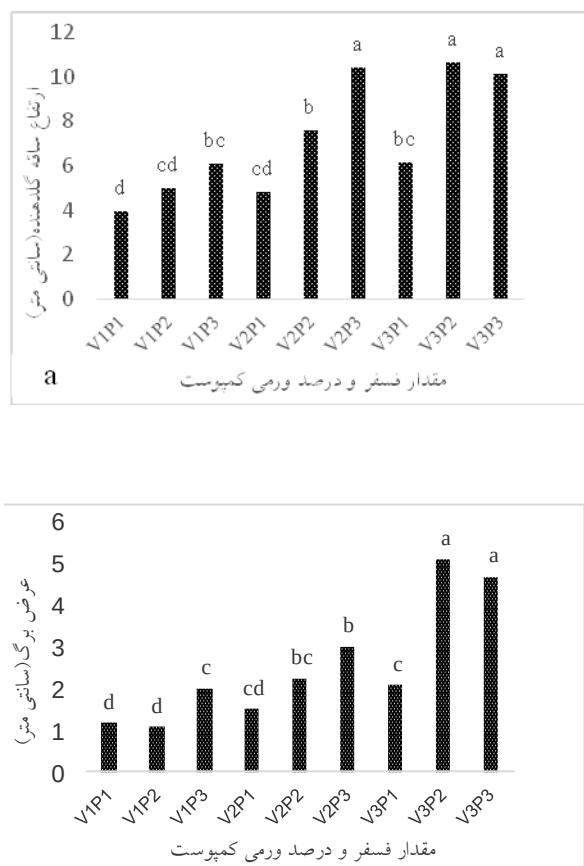
با بررسی طول ریشه مشخص گردید که بیشترین طول ریشه در بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد به همراه فسفر ۰/۵ میلی گرم بر کیلوگرم بدست آمد. به طوریکه در این تیمار طول ریشه ۱۲/۶۶ سانتی متر بود که با سایرین تفاوت معنی داری داشته است. کمترین طول ریشه در تیمار شاهد و بستر حاوی ورمی کمپوست ۲۰ درصد با فسفر صفر به میزان ۶/۶۶ سانتی متر حاصل شد (شکل ۳-ب).

شکل ۳- شاخص کلروفیل (a) و طول ریشه (b) آهار تحت تاثیر تیمار فسفر در بستر ورمی کمپوست

Fig 3. Chlorophyll content (a) and root length (b) of Zinnia treated with different concentrations of phosphorus and vermicompost

درصد به همراه فسفر ۰/۵ میلی گرم بر کیلوگرم میانگین عرض برگ ۵/۰۶ سانتی متر و در بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد با تیمار فسفر ۱ میلی گرم بر کیلوگرم عرض برگ ۴/۶۶ سانتی متر بود. کمترین عرض برگ در تیمار شاهد و بستر بدون ورمی کمپوست با تیمار فسفر ۰/۵ میلی گرم بر کیلوگرم مشاهده شد (شکل ۲-ب).

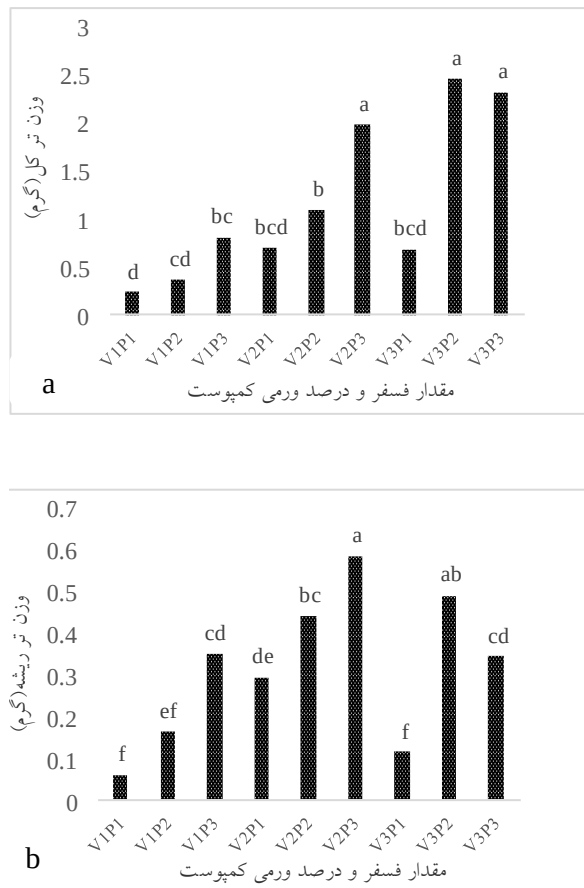

شکل ۲- ارتفاع ساقه گلدهنده (a) و عرض برگ (b) آهار تحت تاثیر تیمار فسفر در بستر ورمی کمپوست

Fig 2. Height of the flowering stem (a), width of the leaf (b) of Zinnia treated with different concentrations of phosphorus and vermicompost

بیشترین میزان شاخص کلروفیل در بستر حاوی ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر یک میلی گرم بر کیلوگرم به میزان ۳۴/۱ بدست آمد. اگرچه این مقدار با تیمارهای ورمی کمپوست ۲۰ درصد به همراه فسفر سطح ۰ و ۰/۵ و

سطح فسفر بیشترین مقادیر مشاهده شد، که با سایر تیمارها تفاوت معنی‌دار داشت. کمترین میزان کلروفیل a نیز در بستر ورمی کمپوست ۱۰ درصد و فسفر صفر میلی‌گرم بر کیلوگرم به مقدار ۱۷/۵۳ حاصل گشت (شکل ۶-ا). مقدار کلروفیل b در بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد با فسفر ۰/۵ میلی‌گرم بر کیلوگرم به مقدار ۲۰/۸۲ مشاهده شد. این مقدار با بستر بدون ورمی کمپوست و با فسفر ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم و همچنین بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر صفر میلی‌گرم بر کیلوگرم تفاوت معنی‌دار نداشت. کمترین مقدار نیز در تیمار شاهد بدست آمد (شکل ۶-ب).

شکل ۴- وزن تر کل گیاه (a) و وزن تر ریشه (b) آهار تحت تاثیر تیمار فسفر در بستر ورمی کمپوست

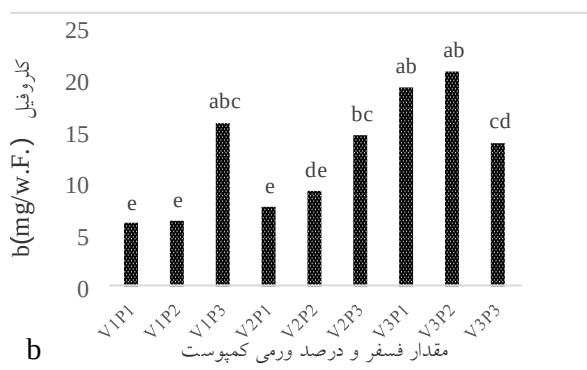
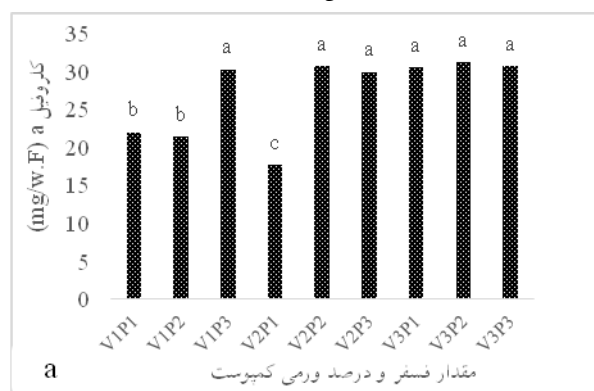
Fig 4. Total plant fresh weight (a) and root dry weight (b) in Zinnia treated with different concentrations of phosphorus and vermicompost

بررسی وزن تر کل گیاه نشان داد که بیشترین وزن گیاه در بسترهای حاوی ورمی کمپوست ۲۰ درصد با فسفر ۰/۵ میلی‌گرم بر کیلوگرم به مقدار ۲/۴۵ گرم و ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم به مقدار ۲/۳۱ گرم بدست آمد. این مقادیر با بستر دارای ورمی کمپوست ۱۰ درصد به همراه فسفر ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم که به میزان ۱/۹۷ گرم بود، تفاوت معنی‌داری نداشت. همچنین کمترین وزن کل در تیمار شاهد به مقدار ۰/۲۳ گرم بدست آمد (شکل ۴-ا).

بررسی وزن تر ریشه نشان داد که در بستر حاوی ورمی کمپوست ۱۰ درصد با تیمار فسفر ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم بیشترین مقدار به میزان ۰/۵۸ گرم حاصل شد. این مقدار با تیمار ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر ۰/۵ میلی‌گرم بر کیلوگرم که وزن تر ریشه ۰/۴۹ گرم است، تفاوت معنی‌داری نداشت. کمترین وزن تر ریشه در تیمار شاهد با مقدار ۰/۰۶ گرم و در تیمار بستر حاوی ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر صفر میلی‌گرم بر کیلوگرم به میزان ۰/۱۱ گرم بدست آمد (شکل ۴-ب). بررسی مقایسه میانگین وزن تر اندام هوایی نشان داد که بیشترین مقدار این صفت در بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد با تیمار فسفر ۰/۵ میلی‌گرم بر کیلوگرم به میزان ۲/۴۱ گرم بدست آمد. همچنین در تیمار شاهد کمترین مقدار با ۰/۱۷ گرم مشاهده شد (شکل ۴-ا). وزن خشک اندام هوایی در بسترهای حاوی ورمی کمپوست ۱۰ درصد با فسفر ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم و ورمی کمپوست ۲۰ درصد با فسفر ۰/۵ و ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم نسبت به سایر تیمارها تفاوت معنی‌داری داشت. مقادیر به دست آمده در این تیمارها به ترتیب ۰/۳، ۰/۲۵ و ۰/۲۶ گرم می‌باشد. همچنین میان سایر تیمارها تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد (شکل ۴-ب).

بررسی کلروفیل a گیاه نشان داد که میزان کلروفیل در بسترهای حاوی فسفر سطح ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم به تنهایی و ورمی کمپوست ۱۰ درصد به همراه فسفر ۰/۵ و ۱ میلی‌گرم بر کیلوگرم و ورمی کمپوست ۲۰ درصد در هر سه

۵/۵ سانتی متر مشاهده شد. این مقدار با قطر گل حاصل از بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد و ۰/۵ میلی گرم بر کیلوگرم فسفر با اندازه ۵/۱۶ سانتی متر تفاوت معنی داری نشان نداد. کمترین قطر گل در تیمار شاهد و فسفر ۰/۵ و ۱ میلی گرم بر کیلوگرم و بستر حاوی ورمی کمپوست ۱۰ درصد با فسفر صفر بدست آمد (شکل ۷-ب).

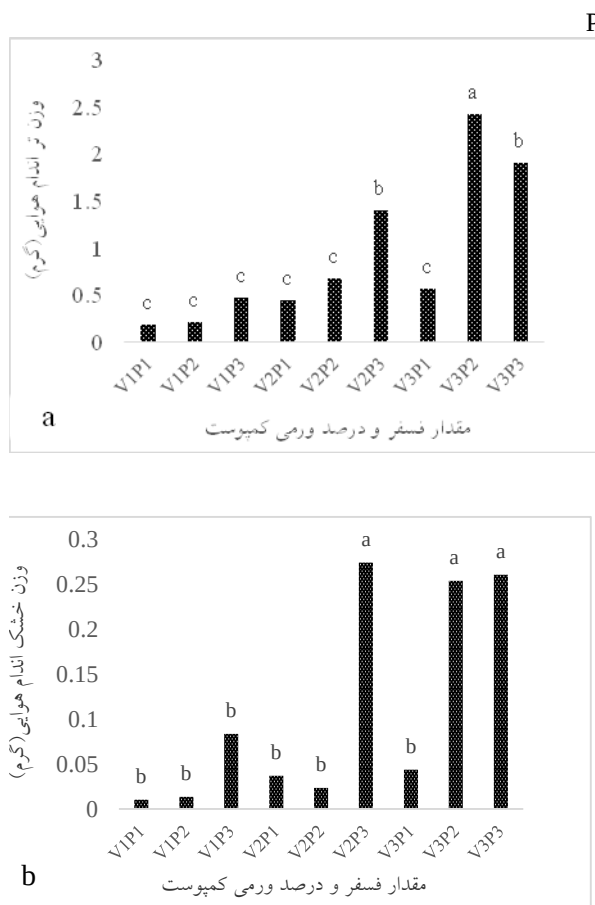

شکل ۶- میزان کلروفیل (a) و کلروفیل (b) آهار تحت تاثیر

تیمار فسفر در بستر ورمی کمپوست

Fig 6. Chlorophyll a (a) and chlorophyll b (b) production in Zinnia treated with different concentrations of phosphorus and vermicompost

بررسی طول برگ نشان داد که اثر متقابل بستر و فسفر معنی دار نشده، اما هریک به تنهایی اثر معنی داری نشان دادند. بررسی اثر ورمی کمپوست حاکی از آن بود که بیشترین طول برگ در ورمی کمپوست ۲۰ درصد به میزان ۵/۵۳ سانتی متر و کمترین طول در تیمار شاهد با ۲/۸۲ سانتی متر

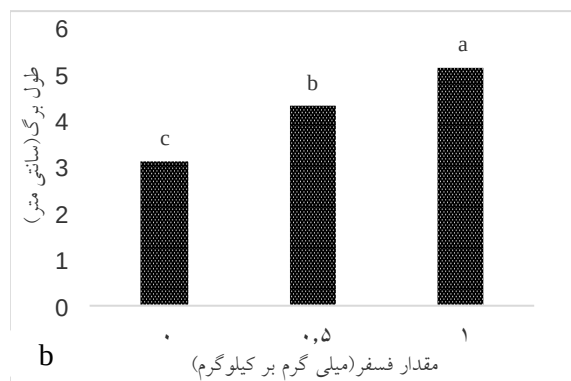

شکل ۵- وزن تر (a) و خشک (b) اندام هوایی تحت تاثیر تیمار

فسفر در بستر ورمی کمپوست

Fig 5. fresh weight (a) and dry weight (b) plant in Zinnia treated with different concentrations of phosphorus and vermicompost

بیشترین مقدار طول ساقه گل دهنده در بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر ۱ میلی گرم بر کیلوگرم به مقدار ۳۲/۵ سانتی متر حاصل شد. این مقدار با بستر حاوی ورمی کمپوست ۱۰ درصد و فسفر ۱ میلی گرم بر کیلوگرم به میزان ۲۷/۶۶ سانتی متر تفاوت معنی داری نشان نداد. کمترین مقدار نیز در بستر بدون ورمی کمپوست با فسفر ۰/۵ میلی گرم بر کیلوگرم به مقدار ۱۴/۵ سانتی متر بدست آمد که با تیمار شاهد و بستر حاوی ورمی کمپوست ۱۰ درصد تفاوت معنی داری نداشت (شکل ۷-ا). حداکثر قطر گل در بستر ورمی کمپوست ۲۰ درصد و فسفر ۱ میلی گرم بر کیلوگرم به میزان

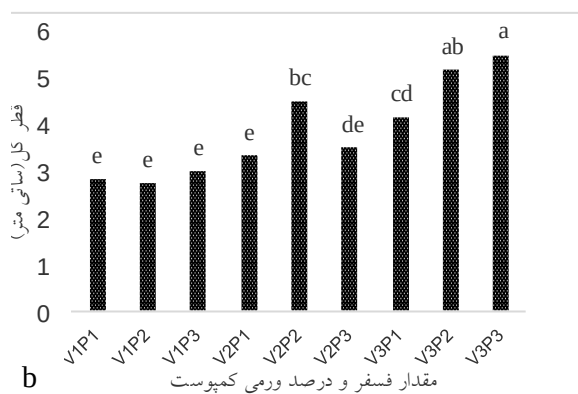
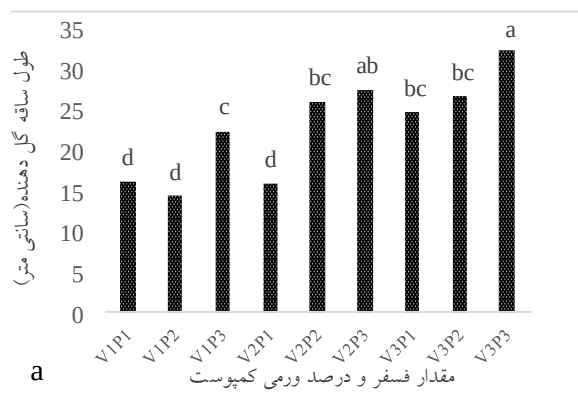
شکل ۸- طول برگ آهار تحت تاثیر تیمار فسفر (a) و بستر ورمی کمپوست (b)

Fig 8. Leaf length in Zinnia treated with different concentrations of phosphorus (a) and vermicompost (b)

بحث:

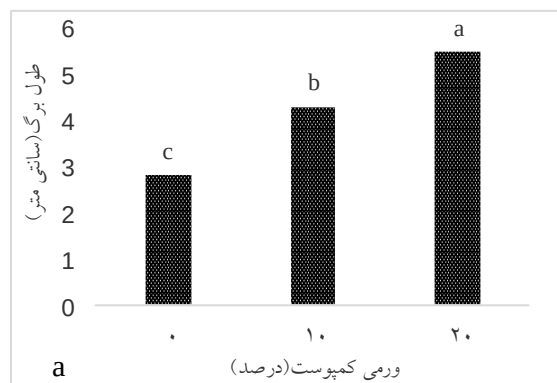
در این پژوهش با مقایسه صفات مورفولوژی و بیوشیمیایی گل آهار، مشاهده گردید که بیشترین میزان پارامترهای مورد بررسی در تیمارهای حاوی سطوح بالای ورمی کمپوست و فسفر به دست آمد. بیشترین مقدار صفاتی همچون قطر گل، تعداد شاخه گل دهنده، مقدار کلروفیل ها، وزن تر و خشک و شاخص سبزینگی در این تیمارها حاصل شد که تأیید کننده این موضوع است که کاربرد ورمی کمپوست و فسفر باعث بهبود صفات رویشی و گلدهی مورد مطالعه در این گیاه شده است. استفاده از ورمی کمپوست در بستر کشت می تواند در بهبود ساختمان خاک، افزایش نگهداری رطوبت و تأمین عناصر غذایی نقش داشته و موجب افزایش شاخص های رشد و عملکرد گردد. (رضایی مودب و نبوی کلات ۱۳۹۱). نتایج بررسی رسولی (۱۳۹۶) نشان داد که استفاده از منابع مختلف ورمی کمپوست در سطوح متفاوت موجب بهبود صفات مورفولوژیک گل داوودی شده است. کاربرد ورمی کمپوست موجب افزایش عملکرد شده و نقش مهمی در جذب عناصر غذایی و کاهش آسیب های

حاصل شد (شکل ۸- a). همچنین تیمار فسفر ۱ میلی گرم بر کیلوگرم نیز بیشترین طول برگ با ۵/۱۸ سانتی متر به دست آمد. کمترین طول برگ نیز در تیمار شاهد به میزان ۳/۱۴ سانتی متر مشاهده شد (شکل ۸- b).

شکل ۷- طول ساقه گل دهنده (a) و قطر گل (b) آهار تحت تاثیر تیمار فسفر در بستر ورمی کمپوست

Fig 7. Flowering stem length (a) and Flower diameter (b) in Zinnia treated with different concentrations of phosphorus and vermicompost

زیست محیطی دارد (فراگاریا و بالیگار ۲۰۰۵). نتایج عزیزی و همکاران (۱۳۸۷) حاکی از آن بود که استفاده از ورمی کمپوست در افزایش عملکرد کیفی بابونه نقش داشته است. بررسی ها نشان می دهد ورمی کمپوست با افزایش ظرفیت نگهداری آب، تأمین عناصر غذایی و تولید هورمون های گیاهی اثر مثبتی بر گیاهان زینتی داشته باشد. افزایش ۴۰ درصدی سطح برگ و وزن خشک گوجه فرنگی و بهبود شاخص های رشدی، هنگام استفاده از ورمی کمپوست ۲۰٪ حجمی گزارش شده است (Scott 1988)، که با پژوهش حاضر هم خوانی دارد.

همچنین استفاده از ورمی کمپوست ۱۰٪ بر گیاه زینی ماگنولیا موجب افزایش معنی دار وزن خشک گیاه شده است (Bachman & Davis 2000). همچنین نتایج پژوهشی نشان داد که افزودن ۱۰ تا ۲۰ درصد ورمی کمپوست خوکی به بستر پیت موجب افزایش وزن گیاهچه ی گوجه فرنگی شده است (Atiyeh et al. 2004).

عبدل و همکاران (۱۹۹۹) گزارش کردند که با مصرف کمپوست، عملکرد برگ و ساقه آفتابگردان به طور معنی داری افزایش یافت که به دلیل تجزیه مواد آلی و آزادسازی تدریجی عناصر غذایی به شکل قابل جذب برای گیاه می باشد. ورمی کمپوست به طرق مختلفی روی رشد گیاه تأثیر می گذارد. بخشی از آن به نقش ویژگی های فیزیکی یا شیمیایی ورمی کمپوست در بهبود خواص فیزیکی و شیمیایی خاک مربوط است و بخشی دیگر احتمالاً ناشی از تحریک رشد به دلیل افزایش فعالیت هورمون های گیاهی مانند اکسین و جیبرلین می باشد که به میکروفلور همراه با ورمی کمپوست مربوط است و نیز به متابولیتهایی مربوط می شود که در اثر متابولیسم ثانویه تولید می شوند (ادوارد و باروس ۱۹۹۸).

فسفر به عنوان مواد مغذی اصلی برای رشد گیاه محسوب می شود و برای حفظ تولید و کیفیت مطلوب گیاه مورد نیاز است. این عنصر برای تقسیم سلولی، تولید مثل و متابولیسم

گیاه ضروری است؛ علاوه بر این، نقش آن مربوط به دریافت، نگهداری و استفاده از انرژی است. علاوه بر این، فسفر نقش مهمی در مورفولوژی ریشه های جانبی و انشعابات ریشه دارد و نه تنها بر رشد ریشه، بلکه همچنین در دسترس بودن مواد مغذی اثر می گذارد؛ بنابراین، گیاهان استراتژی های مختلف برای به دست آوردن فسفر بهینه از خاک، از جمله افزایش سطح ریشه، طول ریشه جانبی و نسبت ریشه به ساقه را توسعه داده اند (رزاق و همکاران ۲۰۱۷). موزن و همکاران (۱۳۸۶) به منظور بررسی اثر تراکم بوته و سطوح مختلف فسفر بر صفات زراعی و عملکرد میوه و دانه گیاه دارویی کدوی تخم کاغذی در منطقه تاکستان آزمایشی انجام دادند. آنان اختلاف معنی داری را در تعداد گره، طول بوته، تعداد برگ، وزن خشک برگ و تعداد ساقه فرعی نسبت به سایر تیمارها و تیمار شاهد مشاهده کردند. از آن جهت که فسفر یکی از مهم ترین عناصر حیاتی است که به شکل های معدنی و آلی در طبیعت وجود دارد، کمبود فسفر نه تنها به شدت در میزان رشد تأثیر دارد بلکه روی تشکیل میوه و دانه و کیفیت آن ها نیز می تواند بسیار مؤثر باشد. فسفر می تواند بر کمیت و کیفیت دانه بسیار مؤثر واقع شود.

گزارش ها حاکی از آن است که استفاده از غلظت های مختلف فسفر بر تعداد گل در بوته و همچنین برافزایش عملکرد در گیاهان مؤثر است (وکیلی و نصر ۱۳۹۳) که با نتایج حاضر هم خوانی دارد. خلوتی و همکاران (۲۰۰۵) نشان دادند که فسفر برافزایش تعداد گل مؤثر است که با این پژوهش مطابقت دارد. با توجه با اثر مثبت فسفر بر مراحل زایشی گیاه از جمله تولید گل، می توان نتیجه گرفت که افزایش جذب فسفر موجب افزایش قطر گل شده است (خمامی و همکاران ۱۳۹۶). در طی بررسی کار آبی کود زیستی فسفات و فسفر شیمیایی در زراعت آفتابگردان، بیشترین قطر طبق گل را در تیمار فسفر زیستی به همراه ۳۰۰ کیلوگرم در هکتار فسفات آمونیوم به دست آوردند

دست آمده از آزمایش نشان می‌دهد که استفاده از ورمی کمپوست و محلول پاشی فسفر باعث افزایش عملکرد و خصوصیات رویشی گیاه آهار می‌گردد.

دستورالعمل ترویجی

۱- با توجه به اینکه استفاده از ورمی کمپوست در بستر باعث افزایش ظرفیت نگهداری آب و تامین عناصر غذایی برای گیاهان زینتی می‌شود، کاربرد آن به همراه خاک در بستر کشت گل آهار در درصدهای حجمی بیش از ۲۰ درصد توصیه می‌گردد.

۲- از آنجا که استفاده از مواد آلی و معدنی با یکدیگر، موجب افزایش کیفیت و گلدهی می‌گردد، بنابراین توصیه می‌شود پس از استقرار نشاهای گل آهار در گلدان، محلول پاشی فسفر در غلظت های ۰/۵ تا ۱ میلی گرم بر کیلوگرم انجام گیرد.

(مرادی و همکاران ۲۰۱۰). درزی و همکاران (۲۰۰۸) افزایش ارتفاع بوته رازیانه را با کاربرد کود زیستی فسفات گوارش کردند. پوریوسف و همکاران (۲۰۱۰) طی بررسی اثر تیمارهای مختلف حاصلخیزی خاک بر گیاه اسفرزه مشاهده کردند که ارتفاع بوته به طور معنی داری تحت تأثیر کود زیستی فسفات قرار می‌گیرد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش های فوق مطابقت دارد. تحقیقات ابوالیزید و همکاران (۲۰۰۷) بر روی کدو نشان داد که کاربرد کودهای زیستی فسفات موجب افزایش وزن تر گیاه شده است. با توجه به نقش فسفر در حفظ و انتقال انرژی، فعالیت برخی آنزیم ها، فتوسنتز، تنفس سلولی، ساخت ساکاروز و نشاسته و انتقال کربوهیدرات ها قابل توجه است. نتایج مشابهی توسط نجفی و مردمی (۲۰۱۲) نیز گزارش شده است که مصرف کودهای آلی با افزایش جذب عناصر غذایی و بهبود وضعیت رشد و تغذیه گیاه آفتابگردان شده است. نتایج به

منابع

- اسماعیلی س روحی ب شیران و محمدخانی ع (۱۳۹۲). بررسی اثرات کلرید کلسیم، هورمونهای جیبرلین و بنزیل آدنین بر خصوصیات کمی، کیفی و طول عمر گل آهار. (*Zinnia elegans* J). نشریه علوم باغبانی. ۷(۴): ۲۵۲-۲۴۴.
- امجدی ح و حمیدپور م (۱۳۹۱). اثر فسفر، ورمی کمپوست و ژئولیت طبیعی بر خصوصیات کمی و کیفی گل آهار. علوم و فنون کشت های گلخانه ای. ۳(۱۰): ۸۶-۷۹.
- بای بوردی م و سیادت ح (۱۳۸۴). کشاورزی کودها و محیط زیست (ترجمه). مؤسسه انتشارات نزهت. شرکت یارا اینترنتی آ.اس. ۳۰۵.
- جعفری س ر نیکخواه م زارعی غ و زارع زاده ع (۱۳۹۴). تاثیر سطوح نیتروژن و فسفر بر عملکرد تر و خشک برگ و سرشاخه و اسانس برازمیل. مجله پژوهشی علمی گیاهی اکوفیزیولوژی. ۷(۲۲): ۱۷۹-۱۸۹.
- حمیدپور م فتحی س و روستا ح (۱۳۹۲). اثر ژئولیت و ورمی کمپوست بر ویژگی های رشدی و غلظت برخی عناصر گل اطلسی. مجله علوم و فنون کشت های گلخانه ای. ۴(۱): ۹۵-۱۰۳.
- خمامی ع هاشم آبادی د براری تاجانی ع و فلاح ع (۱۳۹۶). مقایسه اثر کودهای بیولوژیکی و شیمیایی فسفره بر جذب فسفر

- و عملکرد گیاه زینتی همیشه بهار (*Calendula officinalis*). تحقیقات کاربردی خاک. ۵(۱): ۷۹-۹۱.
- رسولی پ (۱۳۹۶). بررسی تاثیر ورمی کمپوست های حاصل از ضایعات آلی بر خصوصیات رشدی گل داوودی. نخستین همایش ملی تولیدات گیاهان زراعی و باغی، ۵ بهمن ۱۳۹۶. دانشگاه گنبد کاووس.
- رضایی مودب ع نبوی کلات س و صدرآبادی حقیقی م (۱۳۹۲). اثر ورمی کمپوست و کودهای زیستی بر عملکرد رویشی و اسانس ریحان (*Ocimum basilicum L.*) در شرایط آب و هوایی مشهد. بوم شناسی کشاورزی. ۵(۴): ۳۶۲-۳۵۰.
- عزیزی م رضوانی ف حسن زاده خیاط م لکزیان ا و نعمتی ح (۱۳۸۷). تاثیر سطوح مختلف ورمی کمپوست و آبیاری بر خصوصیات مورفولوژیک و میزان اسانس بابونه آلمانی (*Matricaria recutita*) رقم Goral. مجله تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران. ۲(۴): ۹۳-۸۲.
- محبوب خمایی ع محمدی ف و گوشگر م (۱۳۹۴). امکان پذیری رشد و تغذیه دیفن باخیا آمونه آ "تروپیک اسنو" در بستر کشت گلدانی اصلاح شده با ورمی کمپوست باگاس نیشکر. علوم و فنون کشت های گلخانه ای. ۶(۲۴): ۲۹-۲۳.
- میرکوهی ع کاظمی ف بابالار م و نادری ر (۱۳۹۳). اثر محدود سازی کاربرد فسفر در کنترل ارتفاع و بهبود کیفیت گیاه شمعدانی معمولی. *Pelargonium hortorum cv Bulles Eye*. مجله علوم و فنون کشت های گلخانه ای. ۵(۲۰): ۶۳-۶۹.
- نعمتی ن ا پازوکی ع و نادری غ (۱۳۹۵). بررسی کاربرد کود بیولوژیک فسفر در کاهش نیاز به کود شیمیایی (*Hyssopus officinalis L.*) در گیاه دارویی زوفا. مجله یافته های نوین کشاورزی. ۹(۲): ۱۳۸-۱۴۷.
- وکیلی شهربابکی ع و ناصر نصر م (۲۰۱۶). بررسی تاثیر فسفر و روی بر عملکرد و اجزاء عملکرد اسفرزه (*Plantago ovate forsk*) در شهرستان بم. تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران. ۳(۵): ۹۰۲-۸۹۱.
- Abdel-Sabour M F, Abo El-Seoud, M A, and Rizk, M (1999). Physiological and chemical response of sunflower to previous organic waste composts application to sandy soils. *Egypt J. Soil Sci.* 3(9): 407-420.
- Abou El-yazeid A, Abou-Aly H E, Mady M, and Moussa S A M (2007). Enhancing growth productivity dissolving microorganism (Bio-phosphor) combined with boron foliar. *Agricultural and Biological Sciences.* 3(4):274-286.
- Ahmad H, Sajjid M, Hayat S, Ullah R, Ali M, Jamal A, Rahman A, Aman Z, and Ali, J (2017). Growth, Yield and Fruit Quality of Strawberry (*Fragaria ananasa* Dutch) under Different Phosphorus Levels. *Research in Agriculture*, 2(2): p.19.
- Ahmad S R, Ahmad, M Y Ashraf, M Ashraf and E A Waraich (2009). Sunflower (*Helianthus annuus L.*) response to drought stress at germination and seedling growth stages. *Pak. J. Botany.* 41(2): 647-654.
- Atiyeh R M, Arancon N, Edwards C A and Metzger J D (2004). Influence of earth worm processed pig manure on the growth and yields of greenhouse peppers. *Bioresource Technology.* 9(3): 139-144.
- Bachman G, R and Davis W E (2000). Growth of *Magnolia virginiana* liners in vermicompost - amended media. *Pedo Biologia.* 4(3):579-590.
- Bachman C R and J D Metzger (2008). Growth of bedding plants in commercial potting substrate amended with vermicompost. *Bioresour. Technol.* 9(9): 3155-3161.
- Darzi M, Ghalavand T A, and Rejali F (2008). Effect of mycorrhiza, Vermicompost and biological phosphate fertilizer on flowering, yield and symbiotic root, fennel medicinal plant. *Journal of Crop Science.* 10 (1):109-88.

- Edwards C A and I Burrows (1988). The potential of earthworm composts as plant growth media. In: Earthworms in Waste and Environmental Management, SPB Academic Publ. Co, The Hague, The Netherlands. 211-219 PP.
- Gajalakshmi S, and S A Abbasi (2002). Effect of the application of water hyacinth compost/vermicompost on growth and flowering of *Crossandra undolaefolia* and on several vegetables. *Bioresour. Technol.* 8(5): 197-199.
- Hashemabadi D and Zarchini M (2000). Yield and quality management of rose (*Rosa hybrid cv. Poison*) with plant growth regulators. *Journal of Plant Omics.* 3(6): 167-17.
- Khalvati M A, Mozafar A, Schmidhalter U (2005). Quantification of water uptake by arbuscular mycorrhizal hyphae and its significance for leaf growth, water relations, and gas exchange of barley subjected to drought stress. *Plant Biology.* 1(7): 706-712.
- Moazzen Sh, Daneshian J, Valadabadi S A, Baghdadi H (2007). Study of plant population and phosphate fertilization on some agronomic characters and seed and fruit yield of pumpkin (*Cucurbita pepo L.*). *Iranian Journal of Medicina and Aromatic Plants.* 22(4): 397-409.
- Moradi M, Mdani H, Pilevari Khomami R (2010). The application of biological phosphorus and phosphorus chemical characteristics compared with a sunflower in Arak. *Proceedings of the Eleventh Congress of Crop Science.* 2262 - 2265, pp.
- Najafi N, Mardomi S (2012). The effects of waterlogging, sewage sludge and manure on the growth characteristics of sunflower in a sandy loam soil. *J. Water Soil.* 25(6): 1264-1276. (In Persian).
- Pooruousef M, Mazaheri D, Chaichi M R, Rahimi A, Tavakoli A (2010). Effects of soil fertility treatments on some morphological characteristics Agro morphologic and psyllium mucilage. *Journal of Crop Production,* 2(1): 21-25. (In Persian).
- Razaq M, Zhang P, Shen, H L (2017). Influence of nitrogen and phosphorous on the growth and root morphology of *Acer mono*. *PloS one.* 12(2):171-321.
- Samartzidis C T, Awada E, Maloupa K, Radoglou and H I A Constantinidou (2005). Rose productivity and physiological responses to different substrates for soil-less culture. *Sci. Hort.* 106: 203-212
- Scott M A (1988). The use of worm -digested animal wastes as a supplement to peat in leas composts for hardy nursery stocks. In: Edwards, C.A., and Neuhayser, E. (eds.) *Earthworm in Waste and Enviromental Management.* SPB Academic Press, Netherlands. 221-229.

Investigating the effect of phosphorus on flowering and vegetative traits of zinnia (*Zinnia sp*) in vermicompost

Rahmani Fatemeh*, Mohammadi Amirali, Moradi Hosein

Department of Horticultural Science, Faculty of Agriculture & Natural Resources, Sari University, Sari, Iran.

fatemehrahmani60@gmail.com

Abstract

Zinnia (*Zinnia sp*) has long flowering period and is used as cut flower, pot plant and landscap desings. The effect of different levels of phosphorus and vermicompost medium were studied on the vegetative and flowering characteristics of Zinna. Treatments consisted of phosphorus at three levels (0, 0.5 and 1 mg /kg) and vermicompost at three levels (0, 10 and 20% vol). The experiments were factorial based on a completely randomized design with three replications. Plants grown in greenhouse conditions for two months. The plants were then cut off from the crown and the leaves and stems were separated. Some of the traits measured included dry weight of the plant, chlorophyll content, vegetation index, root length, flowering stalk and flower diameter. The results showed that the use of phosphorus and vermicompost at higher levels had a significant effect the measured charcteristics. The highest diameter of flower was 5.5 cm and the maximum length of flowering branch was 32.5 cm in treatment of 1 mg/kg phosphorus and 20% vermicompost. Maximum chlorophyll a and b content, root and shoots fresh and dry weights and vegetation index were observed when vermicompost at level of 20% and phosphorus at levels of 0.5 and 1 mg / kg were used. In general, results indicated that use of vermicompost with phosphorus spraying improved the vegetative and flowering indices.

Keywords: Culture Medium, Flower Diameter, Greenhouse, Yield, Chlorophyll.